

INGLIZ TILI DARSLARIDA ZAMONAVIY USULLAR VA METODLAR

Turdaliyeva Shaxnoza Komiljon qizi

Fargʻona viloyati, Buvayda tumani 11- umumiy oʻrta taʼlim maktabi ingliz tili fani oʻqituvchisi.

Annotatsiya. Maqolada ingliz tili darslarida zamonaviy usullar va metodlarni qoʻllash haqida maʼlumot berilgan.

Kalit soʻzlar: oʻqituvchi, oʻquvchi, metod, usul, vosita, oʻquv materialli.

Oʻqituvchining oʻquvchilarning oʻquv faoliyatini tashkil qilish va boshqarishdagi oʻrgatuvchi faoliyati jarayonida nutq, faoliyatining barcha turlari buyicha koʻnikma va malakalar shakllantirishga yoʻnaltirigan turli tuman metodlar, usullar, vositalardan foydalanish orqali amalga oshiriladi. SHunday ekan, oʻrgatish va oʻrganish metodlari, usullari va vositalari, tushunchalari haqida batafsilroq, toʻxtalishimizga toʻgʻri keladi. CHet tillar oʻrgatishning rivojlanish bosqichlarida turli metodlar qullanilgan. Jumladan, quyidagi oʻrgatish metodlari haqida fikrlar bildirilganligini koʻramiz: 1. Grammatik-tarjima metodi; 2. Leksik-tarjima metodi; 3. Toʻgʻri metod; 4. Palʼmer metodi; 4. Uest metodi; 5. Audio-lingval metod; 6. Proektlab oʻqitish metodi va x, k. Bu metodlarning vujudga kelishiga, shubhasiz, pedagogika, psixologiya, shaxs psixologiyasi, lingvistika, psixolingvistika fanlarining rivojlanishi va taʼsiri katta boʻladi. Oʻrgatish metodlariing bunday turli-tuman tasniflanishida oʻrgatish metodlari, usullari, tamoyillari oʻzaro aralashtirilib yuborilgan. Tushuntirish metodi. Tushuntirish metodi taʼlim jarayonida eng keng qoʻllaniladigan metodlardan biri xisoblanib, oʻquvchi oʻquv dasturida belgilangan fonetik, leksik, grammatik materialni ogʻzaki usulda oʻquvchilarga takdim qiladi. Oʻqituvchi xilma-xil koʻrgazmali qurollardan, taʼlimning texnika vositalaridan foydalangan holda oʻquv materialining mazmunini bayon qiladi, bu orqali

o'quvchilarda dastlabki fonetik, leksik, grammatik ko'nikmalarni shakllantiradi va bu ko'nikmalarni amalda qo'llash yullarini ko'rsatadi. Bu metod o'quv materialini mantiqiy izchillikda bayon qilish, turli ma'lumotlardan foydalanish, fanlararo bog'liklikni ta'minlash, o'zbek va fransuz tillarini qiyoslab tushuntirish imkoniyatini beradi. Bu metodning samarador bo'lishligi o'qituvchining metodik maxoratiga, ya'ni o'quv materialini qiziqarli bayon qila olishiga, nutqining jozibadorligiga va o'ziga jalb qila olishligiga, ifoda usulining kundaligiga, mantikiyligiga va obrazliliga bog'liq, Tushuntirish metodi o'qituvchidan o'quvchilarning doimiy ravishda barqaror diqqatlarini saqlab turishni, o'quv materialiga nisbatan munosabat uyg'ota olishni va shu jarayonda uni idrok qilish va tushunish, xotirada saqlash yullaridan, usullaridan foydalanishni talab qiladi. Bu juda ham murakkab jarayon bo'lib, unda o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini faollashtiradigan, xotiralarini rivojlantiradigan usullardan foydalanish orqaligina erishish mumkin. Tushuntirish evristik suhbat, materialni muammoli bayon qilish, ona tili bilan taqqoslash orqali ham tashkil qilinishi mumkin. Tushuntirishga ajratiladigan vakt o'quv materialining oson-qiyinligiga, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga, ta'lim bosqichiga ko'ra turlicha bo'lishi mumkin. Ma'lumot olish tinglab tushunish va o'qish orqali amalga oshsa, ma'lumot berish gapirish va fikrni yozma bayon qilish orqali amalga oshadi. Nutq faoliyati shakli 2 ta: og'zaki va yozma nutq. Xozir ingliz tilini o'rgatishda tarjima (qilish) ham faoliyat hisoblanadi.

Og'zaki nutqni o'rgatish – tinglab tushunish va gapirishni o'rganishni o'z ichiga oladi. Ular ajralmas qismlardir. Ularni bir – biridan ajratib o'rgatish qiyin, xatto mumkin emas desak ham bo'ladi. Og'zaki nutqning nutq faoliyatimizda muhimligi hammamizga ayon. Og'zaki nutq, nutqni tinglab tushunish va gapirish shakllarida bo'lishi mumkin. YOzma nutqni o'rgatishga esa o'qish va yozuvni o'rgatish kiradi. Tinglab tushunish ham nutq faoliyatining turidir. U retseptiv nutq faoliyatiga kiradi. Tekshirishlar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar va talabalarda

tinglab tushunish gapirishga qaraganda kam taraqqiy etgan. O'quvchi o'qiganda, ko'rganda tinglab tushunishga qaraganda olti marta ko'p ma'lumot olarkan, sababi uni ustida kam ishlaganidadir, murakkabligidir. Tinglab tushunish boshqa nutq faoliyatlariga ham yordam beradi. U gapirishni ajralmas qismidir. Tinglab tushunish bilan gapirish ikkalasi og'zaki nutqni tashkil qiladi. U gapirishni bir qismidir. Tajribalar ko'rsatadiki, tinglab tushunishni rivojlanganiga qarab, gapirish ham rivojlanadi, o'quvchi, ayniqsa, dialogda yaxshi qatnasha oladi.

Masalan: Ingliz tilidagi unli tovushning kisha chuziqligi, so'z ohiridagi undosh tovushning jarangli-jarangsizlashuvida yuksak taqribiylikka intilish zarurdir, aks xolda mazmunga putur etadi.

Tinglab tushunishning eng asosiy maqsadi, vazifasi, tanish til materillari asosida tuzilgan notanish mazmunli matnni, nutqni tinglab tushunishdir. CHet tili o'rgatishning muham metodlaridan biri ko'zatish metodi bo'lib, u o'quvchilarda tildagi fonetik, leksik, grammatik xodisalar haqida ongli tasavvur va malakalar xosil qilishni, ularni amalda kullay olishni ko'zda tutadi. Ko'zatish o'quvchilar tomonidan yangi mavzu tushuntirilayotganda, sinfda, uyda, mustaqil ishlarni bajarayotganida amalga oshiriladi. Kuzatish o'quvchidan faol faoliyat talab qiladi. O'quvchilar til materialini tushuntirilayottanida yoki mustaqil ishlayotganlarida uni taxlil kilishlari, mantiqiy xulosalarga kelishlari, fikrlashlari, ona tili bilan qiyoslashlari lozim. Malakalarni amaliyotda qo'llash vazifasi an'anaviy chet tili o'qitish metodikasida didaktik uyinlar uynatish (boshlang'ich sinflarda), turli mavzularda erkin suhbatlar uyushtirish, sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish, internatsional do'stlik klublari ishida ishtirok etish, xorijiy mexmonlar bilan uchrashuvlar tashkil krish, xorijiy o'quvchilar bilan xat yozishuvlar tashkil qilish kabi shakllarda uyushtiriladi. Keyingi yillarda ilgari surilgan muammoli o'qitish, proekt tuzish orqali nutq, vaziyatlari yaratish, kompyuter va internet ma'lumotlaridan foydalanish kabi ish usullari o'quvchilarga tabiiy yaratilgan nutq, vaziyatlari orqali chet tili o'rgatishga keng imkoniyatlar ochmokda.

ADABIYOTLAR:

1. Siddiqova I.A. Metodika prepodovaniya angliyskogo yazyka. T. 2002 .
2. Расулов В.К. инглиз тилини ўргатиш методикаси. Т. 1998.
3. Кахарова, Н. Н. (2022). Морфонологические Явления В Отглагольных Словообразовательных Цепочках Современного Русского Языка. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 3(11), 141-150.